

PRIPOVIJEDANJE STVARALAŠTVO

*Marina Kovačević: PRIPOVIJEDANJE I
STVARALAŠTVO,
(ICR, Rijeka, 2001.)*

Potkraj 2001. g. ukoričeni teorijski prilog Marine Kovačević, pripada onim knjigama koje su u prosječnog čitatelja iz redova hrvatskih filologa i teoretičara kadre kadikad pobuditi više razina nelagode, pa i zazvati pokoju predrasudu. Pojam stvaralačkog pisanja, što ga nalazimo u dubljem korijenu ili u zametku ovog djela, donekle draška postpostmodernu nervozu (ili neurozu) koja za predloške svojih književnoteorijskih napora izabire baš sve one kulturalne tekstove koji s književnim stvaranjem nemaju mnogo veze (sjetimo se samo Ecovih semiotičkih igara s dolarskim novčanicama). S druge strane, sam pojam 'stvaralačko pisanje' za metodološke *kontinentalce*, neskivke angloameričkom pragmatičnom, praktičnom i demitologizirajućem pristupu fenomenu pisanja budi misao na gotovo subkulturni svijet pučkih tečajeva u kojima zaljubljenici i diletanti pokušavaju uz pomoć polukompetentnih znalaca ući u svijet 'lijepje riječi'. U rascijepu, dakle, između te prividne teoretičarske nezainteresiranosti za 'književnu kreaciju' i mitologizirajućeg elitizma vezanog uz tu istu kreaciju, valja iščitavati ovu dvodijelnu studiju, teorijsko-kritički diptih, koji u prvom, teorijski zahtjevnijem dijelu nudi obuhvatan pogled na proces oblikovanja književnog teksta i svih pratećih pojava

(djela, dakle, u cjelini), a u drugom, pak, donosi niz konkretnih čitanja (kroatističkih oprimjerenja). I u jednom i u drugom slučaju, radi se o 'gustom ispisu', o uvidima koji gomilaju terminološki i logički aparat, te nižu reference, no nipošto hiperbolički ili ekshibicionistički, već uvijek do razine određenog, regbi, misaonog obilja. Zamjetan teorijski ludizam pokušava se sapeti u gotovo udžbenički kostur teksta koji ne donosi prenja ili sukobe teza, hipoteza i oprimjerenja. Diskurs knjige gradi se na bujnosti, te je prepričavanje njena sadržaja, koliko teško, toliko i izlišno. Njegov se obuhvat kreće od propitivanja svijeta književnih konvencija do istraživanja granica jezičnosti, autorskih pozicija, odnosa esencijalnog svijeta spram uspostavljenih svjetova itd. Takvo slobodno kretanje u premjeravanju problema i odmjeravanju s njima, umnogome je potaknuto samim širokim odabirom teme, koja na hrvatskome tržištu ideja, koliko znademo nema odgovarajuće konkurencije, ali je i omogućeno autoričinom primjernom teorijskom informiranosti.

Prividno odabirući jedan anglo-američki srednjostrujaški put u odabiru metodoloških referenci, autorica je stvorila djelo koje kontaminira/sljubljuje, naratološku, stilističku, semiotičku i socijalnoantropološku vizuru, uranjajući

svete kuteve gledanja, lupe ili okvire (*frejmove*) u autoričine omiljene preokupacije kognitivističkog tipa. Već se neko vrijeme, naime, autorica zanima područjem kognitivizma koje je u nas dosad u znatnoj mjeri bilo prepušteno izvanknjiževnim krugovima. I dok je prisutnost kognitivističke paradigme među nekim našim teorijskim psiholozima, ali i u krugu analitičkih filozofa, pa i pojedinih teoretičara vizualne komunikacije i lingvističara već osvjedočila svoju važnost (o čemu svjedoče i neka ranija ICR-ova izdanja iz velike edicije biblioteke Dometi), u hrvatskim knjigoznanstvenim redovima i radovima posljednjih desetljeća za to plodno područje nije bilo izraženijeg zanimanja. Zašto je tome tako, suditi će neki budući knjigoznanstveni meta-historičari, no ostaje činjenicom da je, krstareći kao dobro informirana stilističarka po literaturi koja kroz čitave osamdesete polako unosi pragmatolingvističke i mnoge druge spoznaje u pokušaj tumačenja nastanka figurativnog i svakog drugog jezika i gradnje mentalnih predtekstova i podtekstova, autorica pronašla kvalitetna ishodišta za nove i, kadikad, neuobičajene modele. Dakako, u knjizi ima referiranja i na poznate napore recepcijske kritike (kasnije dijelom pretočene i u interkulturalnu germanistiku) ali i drugih poznatih putokaza, dok najvećim prinosom ostaju pojedine problemske jezgre, tekstualna čvorišta, poput onog naoko rubnog u kome se zameće ključna, a u nas posve neprisutna rasprava o kognitivističkom pristupu književnosti što su je potakli interdisciplinarni prilozi nobelovca Herberta Simona.

Naposljetku, valja nešto reći i o nakladničkoj opremi koja zadire i u samu metodološku narav ovog djela. Naime, djelo je veoma pažljivo strukturirano, ali isto tako i veoma pažljivo urednički i tehnički izvedeno, što (naročito u prvom dijelu diptiha) knjizi podaruje i udžbeničku narav, didaktički veoma svrsishodnu, kojoj se k tome pridružuje i 'Matrica pojmova i termina', koja s izdašnom bibliografijom i popisom imena čini autoreferencijski potporan samome djelu, ali i putokaz za njegovo lakše uplitanje u šire intertekstualne mreže. Stječe se dojam kako je razmjerno nova tema, poduprta teorijskim novitetima, i u fizičkom proizvodu polučila neke nove komunikacijske mogućnosti, odn. pokazala veoma sofisticiranu manipulaciju klasičnim autorskim i uredničkim znanjima na korist samog djela, a time i svih njegovih potencijalnih konzumenata.

Na našem još uvijek prilično zatvorenom, ali zato ne i manje čudljivom tržištu ideja, djelo vjerojatno neće polučiti masovnu recepciju, ali će na tih, smiren i posve suveren način ukazivati na to kako se danas može i treba raditi i u teorijskim ograncima filološke struke i u sveučilišno-disciplinarnim pogonima i za uredničko-nakladničkim stolovima. Autorica, njezina mlada suradnica Danijela Funčić, te pouzdani urednik Ljubomir Stefanović polučili su zavidan sveukupni dojam, te knjigu valja toplo preporučiti zainteresiranom stručnom čitateljstvu.

Aljoša Pužar